

BUITEN

29^E JAARGANG N^O. 18

ZATERDAG 4 MEI 1935

IN DE SLOTKERK VAN HET KASTEEL FREDERIKSBORG
(BIJ HET ARTIKEL: „DEENSCH E VERSCH EIDENHEDEN”)

Redactie: Mr. P. J. A. BOOT

INHOUD

DE „PENSEUR” DOOR L. GREETER	BLZ. 206—207
UIT OUDE FRIESCHE KRONIEKEN DOOR C. WILKESHUIS.	BLZ. 207, 216
DEENSCH E VERSCHIEDENHEDEN (GEÏLL.) (SLOT) DOOR G. F. SCHELTEMA	BLZ. 205, 208—210
DE „FLORA 1935” EN ONZE TUIN (GEÏLL.) (III) DOOR L. SPRUIT	BLZ. 210—212
UIT DE GESCHIEDENIS VAN DEN BOSCH (GEÏLL.) DOOR FRANS SLAGER	BLZ. 212—214
HET „CANTONSPARK” TE BAARN (GEÏLL.) DOOR K. BLZ. 214—215	
„MEVROUW TJE” DOOR A. POTASSE-KUMMEL	BLZ. 216
DE NED. HERV. KERK TE ZWICHEM IN FRIESLAND (13e EEUW) (ILL.)	BLZ. 216

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar **Rokin 74—76, Amsterdam**. Bijdragen dienen vergezeld te gaan van postzegels voor eventuele terugzending.

Overneming van den inhoud, ook bij gedeelten, is verboden.

DE „PENSEUR”

DOOR L. GREETER

TOEN ik den laatsten keer in Parijs was, met Kerstmis, heb ik hem meegebracht.

Ik kocht hem in een van de vele kleine winkels, die bij de Notre Dame zijn, en waar men al die wonderlijke dingen koopen kan. Den „Penseur”, natuurlijk, en dan de andere vreemde chimaeren, verder tal van afbeeldsels en teekeningen van de Notre Dame, houtsnijwerk, aquarellen, beeldjes, amuletten, te veel om op te noemen.

Bij den „Penseur” kocht ik zulk een ouderwetsche lantaarn, van ijzer vervaardigd, met vier puntige hoeken. Ik bevestigde die lantaarn aan de chimaere, en maakte in de lantaarn een klein electrisch lampje. En nu hangt het geheel boven de sofa in de kamer, die ik weidsch mijn „bibliotheek” noem, omdat mijn boekenkast er staat.

Een wonderlijk effect maakt hij daar, mijn „Penseur”. Hij heeft in die geheele kamer iets veranderd. Het is een heel prettige, zonnige kamer, met een verrukkelijk uitzicht op eindeloze velden en akkers, al mijn talloze reissouvenirs bevinden zich daar, en wanneer ik, wat dikwijls gebeurt, in het stille schemeruur in mijn „bibliotheek” ben, dan is de geheele kamer als een enkele stortvloed van heerlijke en prettige herinneringen. Ik behoef mijn blikken maar op een enkel klein voorwerpje te laten vallen en dadelijk zie ik voortjagende treinen, verrukkende Alpenmeren, rose-gloeiende sneeuwtoppen, sombere wouden, oude kasteelen, droomstadjes, bruisende watervallen of statige kathedralen, en ontelbare andere dingen.

Maar mijn „Penseur” heeft toch iets veranderd in die kamer. Als des avonds het heel zwakke lichtje brandt achter het doffe glas van de oude lantaarn, dan is het net alsof de „Penseur” meester is in de kamer en al het andere overheerscht. Of al die andere voorwerpjes, die op hun stille wijze zoo gezellig babbelen en vertellen en herinneringen ophalen kunnen, nu schuw en verschrikt zwijgen.

Toch is hij eigenlijk zoo verschrikkelijk niet, mijn „Penseur”. Hij is een duivel, een demon, nu ja. Maar er ligt iets weemoedigs, iets bedroefds in dien leelijken kop. Hij vertelt niet, hij is niet praatziek. Hij denkt eigenlijk alleen maar, hij is verzonken in zijn gedachten.

Waarom zou die demon wel denken?

Ik herinner mij den avond, dat ik hem kocht. Het was de avond vóór Kerstmis, en het schemerde al. Parijs was geweldig druk, het leek wel alsof de geheele bevolking op straat was, ongerekend nog de talloze vreemdelingen. Maar op de brug, die bij de Notre Dame is, en waarvan ik eigenlijk niet weet hoe die heet, wat een schande is voor iemand als ik die al zoo vaak in de Lichtstad is geweest, wist ik toch een rustig plaatsje te vinden om eens rond te kijken.

En daar, in die vallende schemering, in dat wonderlijke licht, dat toch zoo heel anders is dan onze knusse Hollandsche schemering, daar zag ik het Oude Parijs. De koepels en de torens en de machtige bouwwerken, de grimmige duisternis van het Louvre, en de twee geweldige torens van de ontzaglijke kathedraal, de Notre Dame.

En dat . . . dat is een heel ander Parijs dan het Parijs waarover de wereld spreekt als de stad van mode en licht en vermaak en lichtzinnigheid. Het beeld, dat ik daar zag, was een vreeselijk, een grimmig, een ontzagwekkend Parijs. Dat is de stad, waarop al zoo vaak de oogen van de geheele menschheid gericht waren in ontzag en vrees, de stad, die al zoo vaak de wereld als beheerscheres gehouden heeft in haar schoone en machtige hand.

En mijn „Penseur” weet dat alles. Hij heeft dat alles gezien en meegemaakt.

Van den trans der Notre Dame heeft hij neergezien in die diepte, eeuwen lang. Hij heeft gezien, hoe daar beneden het volk samen hokte in vuile, smalle, lichtlooze steegjes, hoe de dieven en de gifmengers en de vervolgd en rechteloozen daar schuilplaats zochten. Hij heeft de kinderen zien sterven van gebrek en de lichamen der gehangenen zien bewegen in den nachtwind. Hij heeft den vreeselijken nacht der Bruiloft gezien, toen de straten bedekt waren met bloed. Hij zag de van juweelen en goud stralende Koningen, die de wereld deden weergalmen van hun roem. Hij zag neer op de uit-zinnigheid van het losgebroken volk, en hij zag de karren met de veroordeelden rijden naar het schavot. Hij zag een kleinen man met een Keizerskroon, die de wereld veroverd had in een ongeëvenaarden krijgsroem. Hij zag . . . och, wat zag hij niet, terwijl hij daar leunde over den trans van de kathedraal, zijn handen peinzend gesteund onder zijn demonenkop, die zulk een wonderlijke gezichtsuitdrukking heeft van droefheid en weemoed?

Wonderlijk is het te denken, dat mijn „Penseur” dat alles gezien heeft.

Ik heb het eigenlijk altijd wat vreemd gevonden, dat men daar op de transen van die Christelijke kathedraal die uitkijkende demonen heeft aangebracht. En in zulke wonderlijke houdingen. Alsof ze daar thuis zijn, in hun woning, en gezellig en rustig uitkijken naar wat er om hen heen gebeurt. Ik heb het altijd een wonderlijk denkbeeld gevonden, duivels met horens en vleermuisvlerken in zulk een houding op een kerk te plaatsen.

Maar toen ik daar stond, op die brug, met die woelende menschenmenigten om mij heen, kijkende naar die ontzagwekkende, machtige schoonheid van de stad, toen leek het me toch alsof dat niet zoo vreemd was. Alsof er een diepe zin in school.

Ik dacht, dat Parijs feitelijk het beeld is van al wat aardsch is. Van al, wat de wereld aan verrukkelijks en verlokkelijks te bieden heeft. En Parijs stelt niet teleur. Het geeft, wat het belooft, en zelfs in ruime mate. Rijkdom, en roem, en glorie, en jeugd, en schoonheid, en genot van elken aard. Wie deze stad heeft, op wien zij haar grillige keuze laat vallen, voor dien buigt de wereld zich eerbiedig en geeft hem alles wat zij te geven heeft. Natuurlijk, niet iedereen is de uitverkorene. Maar zeer, zeer velen zijn het geweest, en zeer velen zullen het nog worden.

Zelfs de prachtige kunst en wetenschap van Parijs zijn aardsch. Er is in deze stad niets, dat spreekt van nederigheid, van zelfverloochening, van deemoed en van ontzegging. Hier is alles wereldsch, alles wat de arme, zwakke mensch zich wenscht en hoopt. Het is hier in de lucht, het ligt te koop in de prachtige winkels, en het straalt overal uitlokkend tegen. Het wereldsche, maar in den mooisten en verleidelijksten vorm.

De heerlijkheid der wereld! Ja . . . dat is de ware uitdrukking.

En dat verklaart ook de wonderlijke aantrekking, die Parijs uitoeft. Dit maakt het duidelijk, dat de mensch in de geheele wereld uitziend naar Parijs, en dat men, hoe vaak men er ook geweest is, er altijd weer naar terug verlangt. Omdat alle heerlijkheid der wereld er te krijgen is.

Maar ook geen andere dan wereldsche heerlijkheid. Niets anders.

En toen ik dat bedacht, meende ik te begrijpen dat zelfs van de transen der kathedraal die vreemde demonen neerzien. Zelfs daar moesten zij zijn, om neer te zien op de wereld die de hunne was. Met hun vreemde, starre demonengezichten.

waarop niets menselijks ligt, behalve die peinzende uitdrukking.

Waarover peinst mijn „Penseur?“ Over al dien razenden, wanhopigen strijd om glorie en rijkdom, dien hij heeft zien vechten daar diep onder hem? Over die menselijke dwaasheden, die elkaar door de eeuwen hebben opgevolgd? Over al die ijdelheid, die steeds niets dan ijdelheid bleek te zijn, maar die de opeenvolgende geslachten toch niet terughield om, op hun beurt, zich daar te verdringen en te bestrijden?

O, die wonderlijke, verschrikkelijke en heerlijke stad! Er is zoo geen tweede op de wereld. Ik weet hoe zij is. Zij geeft alles, alles, en zij kan het niet helpen dat het alles stof en asch blijkt te zijn zoodra men het heeft. Zij blijft geven. Het is haar schuld niet dat zij de wereld aantrekt als een magneet. Zij ligt daar, in al haar majestueuze, grandiose schoonheid, in de glorie van haar verleden, in de wonderlijkheid van haar bleeke licht. Men moet die stad aanbidden en er altijd weer naar verlangen. Maar zijzelf doet eigenlijk niets. Zij is daar, raadselachtig al de Mona Lisa in haar museum, en uit alle oorden der wereld komen de menschen naar haar toe, om bij haar alle heerlijkheid der wereld of de wreedste ontgoocheling te vinden.

En daar, over de transen der Notre Dame, zien de demonen neer. Stil, zwijgend, onbeweeglijk en onheilspellend.

Hij is een beeld van Parijs, die demon. En daarom wil ik hem niet missen.

UIT OUDE FRIESCHE KRONIEKEN¹⁾

DOOR C. WILKESHUIS

Tempora mutantur . . .

OOK zijn de tijden voorbij, dat het mensdom door teekenen en verschijnselen aan den hemel gewaarschuwd werd voor rampen en plagen, die aanstaande waren. Wanneer de sterrenhemel, die toch wel het meest onveranderlijke is, wat wij aardebewoners in deze warrelende wereld kennen, plotseling zich te buiten gaat aan een sterrenregen . . . of als uit de duistere diepten van het heelal een komeet opdrukt, die zijn langen staart laag en dreigend over de aarde hangt . . . of als het des nachts bloed op het veld heeft gedauwd . . . of als, ja, als er van die heel wonderbaarlijke en griezelige dingen gebeuren, dan komt men toch gemakkelijk tot de overtuiging, dat er iets in den grond van het Heelal zélf niet in den haak is, en dat er plannen en voornemens beraamd en uitgebroed worden, die niet veel goeds beduiden. Zoo tenminste hebben de Middeleeuwers de „wonderen des hemels“ aangestaard en gevreesd: als aanzeggingen van ongeluk en rampspoed. ☞ We zullen eerst ons licht opsteken bij de kroniek van Schotanus, die wel verschillende hemelverschijnselen vermeldt, maar ze toch met de noodige voorzichtigheid en beschroomdheid aan het nageslacht overlevert. ☞ „In den Jare 808, soude een bloedige Dau zijn gevallen en vijf daghen daer nae een Veldtslach ghehouden met de Deenen en Noormannen daar in de Friesen de Victorie hadden.“ ☞ Minder aangenaam waren de gebeurtenissen, die in het jaar 900 volgden op de verschijning van een sterrenregen, waarvan Radboud, bisschop van Utrecht vertelt. ☞ „Radbodus Bisschop van Uytrecht verhaelt dat in den Jare 900, aen den Hemel een wonderlijk teeken zy gesien. Want de Sterren scheenen al te samen neder te komen aen de kimmen int Noorden ende aldaer ghelijc als tegen malkanderen aen te lopen. Nae dat gesichte zijn gevolght droevige ellenden, namelijk grote ongetempertheit inde Locht, geweldige stormen van winden d'een na d'ander overwateringhen van Rivieren in gelijckenis van een Sundvloed; en dat slimmer was wederspannicheden der menschen tegen Godt.“ ☞ De oude stad Stavoren kreeg ook haar aandeel in de algemeene ellende van dien tijd. ☞ „Inden Jaere 996, souden tot Stavoren 329 huysen zijn verbrandt, vreemde Monstereen geboren en Cometen gesien, voorseggende beroerten en Oorlogen. Drie Jaren daer nae heeft een gruwzaam Comeet tot der menschen schrick thien dagen gescheenen. Daer op volgde een groote Pestilentie en hongersnood.“ ☞ Over deze groote komeet, die in het critieke jaar 999 de menschheid, althans Stavoren, angst en schrik inboezemde, schrijft Scharlensis ook. Maar met meer verve dan de ietwat dorre Schotanus. „Anno 999 verscheen tien dagen lang een

verschrikkelijke Comeet met uitspouwende vuurvlammen regt boven de Stad van Stavoren, daar straks een zeer grouwelijke Pestilentie op gevolgt is; de meeste Rijkdom vlugte van daar dog zijn Godts hand niet alle ontlopen, want zeer veel van de voortvlugtige ook storven.“ ☞ Twee honderd jaar later verschijnt er weer een komeet, dien de Franeker Professor alleen maar terloops vermeldt, maar waarvan Scharlensis, die journalistenbloed in zijn aderen schijnt te hebben, een kleurige beschrijving geeft. „In het voorschreven Jaer (1178) verscheen regt boven Friesland een verschrikkelijke Comeet (die verspreide vuurvlammen uit gaf) tegen de aarde, men zag hem nergens dan in Friesland, alwaar hij ook zijn operatie en werkinge hadden, want 'er in Friesland niet alleen een grote duure tijd, maar ook over het geheele Land een grote Pestilentie na volgde.“ ☞ Het jaar 1180 gaf volgens Scharlensis veel wonderbaarlijke teekenen in de lucht. Schotanus vermeldt deze „vertooningen“ voor 1182. ☞ „Den 12 Juny verschenen des Avonds tegen agt uren vier Zonnen, waarvan de drie omtrent een kwartiers uur daer na weder verdwenen, en den vierden ging ten laatsten ook weder onder. Korts na dezen zag men regt boven Bolsward gewapende Mannen tegens malkanderen vegten, dog verdwenen omtrent een half uur daer na weder. Den 16 July regende het een kwartier uur gaans op het Noord van Bolsward bloed, daar het Jaer daar na uit hatige partijschap agtien Mannen doodgeslagen wierden . . .“ ☞ Het ontbrak er nog maar aan, dat de maan ook teekenen gaf aan de aardebewoners. Vrouwe Luna had zich trouwens een kleine dertig jaar te voren in het jaar 1152 niet onbetuigd gelaten. ☞ „In 't Jaer 1152.“ zoo verhaalt Schotanus, „heefmen in de Meert omtrent middach gesien om de volle Maen een grooten Circkel, blinkende gelijk een Regen-boghe en van de Maen gingen eenighe stralen nae den omloop van dien ringh in de forme van een kruys. De Sterren gaven licht end conden gesien worden in dien Circkel en in de stralen van de Maen . . .“ ☞ Natuurlijk was er weer iets aan de hand: „In Orienten was een schrickelycke Aertbevinghe“. Gelukkig nogal ver van huis. Tenminste in die dagen. Een zonsverduistering, waarvan beide kronieken vertellen (Schotanus op het jaar 1230, Scharlensis op het jaar 1229, den laatsten Juni) had zooals spreekt de noodige onprettige gevolgen. Scharlensis vertelt: ☞ „Anno 1229, geschiede op den laatsten Juny, bij ligten dage, groote duisternisse der gehele Zonne, die uren lang duurende, beginnende te elf uren, en duurende al tot Vesper tyd toe, dat het zo duister over Friesland was, gelyk of het nagt hadde geweest, zo dat men bescheidelyk de Sterren aan den Hemel zien konde . . . En daar kwam onverhoeds zo een gruwzamen groten Hagel na, dat het veel Menschen en Beesten doodsloeg, alzo dat ook zommige uit den Adel, die met Wagens en Schepen op 't Veld waren, daarvan geveld en dood gesmeten wierden.“ ☞ Niet alle Middeleeuwers schenen de teekenen des hemels geheel au sérieux te nemen. Een merkwaardig staaltje van ongeloofigheid (of van onbijgeloofigheid) vermeldt Scharlensis op het jaar 1314. De Schieringers en Vetkoopers zetten met hun twisten heel Friesland in vuur en vlam, moord en doodslag, plundering en belegeringen zijn aan de orde van den dag. „In 't voorsz. Jaer, in het begin van July wierden veel menschen en beesten van de Blixem en Donder dood geslagen, daar op viel straks een grote Regen, en naderhand een gruwzame Hagel, die meestendeel langwerpig, als Spietzen, Hellebaarden, en Morgensterren gefatzoeneerd waren, daar vele een verschrikking van hadden, dog“ . . . ja, spotters had men in die dagen toch ook wel! . . . „dog het meestegedeelte hadde den spot daar mede, zeggende, dat Godt woude hebben, dat ze zouden strijden, zond haar ter oorzaak van dien, zodanig geweer toe, dog wat Godt daermede heeft gewilt, zullen zij wel wijs worden.“ ☞ De kroniekschrijver vertelt het ons niet. Wel kenmerkt het volgende jaar zich door een groote duurte en hongersnood, maar of de hagelbui een eigenaardig praeludium was op deze ramp, vond ik niet vermeld. ☞ De kronieken, die ons berichten hebben gegeven van wonderteekenen aan den hemel, vermelden er nog veel meer. Ongetwijfeld zijn er ook chroniqueurs der Middeleeuwen, die aan de „voorbeduidselen des hemels“ geen waarde hechten, en er geen melding van maken, zooals b.v. Worp, prior van het klooster Thabor, die een vrij objectief en nuchter verslag geeft van de gebeurtenissen, die zich in den loop der tijden in Friesland hebben afgespeeld, terwijl ook de schrijver van het Proelarium of Strijdboek er vrijwel geen acht op slaat. (Slot op bladz. 216)

1) Zie ook het nr. van 30 Maart 1935.

KASTEEL KRONBORG (ZEEZIJDE) BIJ HELSINCØR

DEENSCHEN VERSCHIEDENHEDEN

DOOR G. T. SCHELTEMA

HET langst bleef in den Oosthoek van Amager, te Magleby en omgeving, duidelijk een kern van die oorspronkelijke kolonisten te onderscheiden van de Deensche bevolking. Dat, zoo dicht bij de Deensche hoofdstad, er op Amager zoo'n zéér verschillend dialect (echter niet Nederlandsch) wordt gesproken, moet wellicht aan die eigenaardige afstamming worden toegeschreven. Die laatste Hollandsche veste Magleby is een nogal uitgestrekt, welvarend dorp. ☞ Als we een naam op een deur zien, is het meestal een Hollandsche en op een muur van het kerkje lezen we dat het reeds in 1611 hersteld werd. Dit oudere opschrift is nog minder Hollandsch dan dat op de achterzijde van de kerk, waarin herinnerd wordt aan een latere verbouwing (in 1731). Eerstgenoemde inscriptie schijnt echter toch wel duidelijk: „Anno 1611 hebben Deisse Keirsspels Menn Laten Deisse Kerck verbeteren. W. Peirre Eigene W N K Osste”. Een taalkundige zal wellicht kunnen vaststellen of etymologisch Karspel-mannen hetzelfde is als „Keirsspelsmenn”. Duidelijker is het andere opschrift in onze taal, (althans in een, die er heel veel op lijkt) dat slechts 200 jaar oud is: Anno 1731 is deze Kerck omgebouwet up unse egen bekostuing. Ditselve Jahr als den 6 Juny is Kónig Christiaan de 6e Gekroont.” Wie dit zou vertalen in het Deensch, zou ervaren, dat het Hollandsch hier het dichtst bij komt. Ook op het aangrenzende kerkhof zien we uit de vele Nederlandsche namen, zelfs op graven der laatste 50 jaren, dat de nakomelingen van de Hollanders die zich hier drie eeuwen geleden vestigden, nog meestal onder elkaar trouwen. Men leest: Marchen Smidt, Trein Bartels, Jansen, IJsbrantzen, Corneliussen, enz. Een steen vlak bij de kerk vermeldt in het Deensch iets over het „Hollansk”. De vertaling is aldus: „F. C. Schmitto, geboren te Broager (Jutland) was de laatste predikant, die Gods woord vertolkte in de Hollandsche taal: 1786—1833.” Wie hier wat rondloopt in deze Oud-Hollandsche buurt, kan ervaren, dat de godsdienst zich in de nakomelingen dezer kolonie, die een halve eeuw vóór den 80-jarigen oorlog ontstond (en vermoedelijk na Christiaan IV

eerst protestantsch werd) nog lang bleef voortleven. In een der boerenhoeven kan men een oude deur aantreffen van een door Dirk Jans in 1810 bewoond huis. Het huis van dezen Deenschen Hollander, uit wiens nalatenschap het Amager museum verschillende voorwerpen bezit, brandde af, doch de deur met een merkwaardige inscriptie in Deenschen dichtvorm werd gered. De vertaling is aldus: „In mijn huis moet niemand vloeken. Of liever de deur uitgaan. Daar God in den hemel het hoort. En beiden U en mij straft.” Maar, zooals gezegd, na dien tijd zijn de nazaten van de Waterlanders, die de koning met zijn Hollandsche neiging — blijkens zijn liefde voor Duvéke — naar deze streek riep, nog gemakkelijk terug te vinden: door de namen. Een plaats nabij Magleby heet Hollenderby. Aan de oudste verblijfplaats, Saltholm, herinnert de naam van het water tusschen dat eilandje en Amager: „Hollaender Dypet.” zoodat ook Denemarken — weinigen zullen het weten — zijn Hollandsch Diep heeft. De bekende lekkere Deensche heel dunne boterhammen „smørrbrød.” wit of roggebrood met vleesch, visch en andere lekkernijen, vereenvoudigen zich zelden tot onze boterham met roggebrood. In dat geval spreken ze van een Amager Mal, een gerecht van Amager, en na het voorafgaande is de oorsprong van den naam duidelijk. (De folklorist weet wellicht of een z.g. „Amager étagère” — een houten gelijkbeenige driehoek — ook van Nederlandschen oorsprong is). ☞ Men leest nog herhaaldelijk namen als Wybrandts, Corneliussen boven de poort van een boeren hofstee te Stor Magleby: een 15.000 nazaten der kolonisten, der groentenverbouwers, die zich ook op de ganzenteelt toelieden, hebben zich hier kunnen handhaven en eerst sedert de 19e eeuw hebben zij zich door huwelijken meer met de Deensche bevolking vermengd. Hoewel de Hollandsche zeden en kleederdrachten zich in den loop der tijden over het geheele eiland, ook onder de oorspronkelijke bevolking, hadden verbreid, is hiervan niet veel meer terug te vinden. Ze worden beschreven in een kort geleden verschenen boek van Elna Mygdal¹⁾. ☞ Maar enkele

1) Amager Dragter, Vaevninger og Syninger (1e deel).

Foto Swanholm-Jepsen

BINNENPLAATS VAN HET OUDE BOERENHUIS, WAARIN GEVESTIGD IS HET AMAGER MUSEUM, VROEGER BEWOOND DOOR JACOB WILLEMZ BUUR

oude gebruiken, die men zelfs in ons land vergeefs nog zou zoeken — en er misschien nooit bestaan hebben! — bleven gehandhaafd. Zoo viert men er op eigenaardige wijze den vastenavond, zij het met wat minder wreede spelen dan in vroeger eeuwen. Want aan

het z.g. „Katknuppelen” komt geen levende kat meer te pas en het wreede „gans-trekken”, waarbij mannen te paard den glibberig gemaakten hals van een aan de pooten opgehangen gans moesten grijpen en den kop aftrekken werd begin 18e eeuw reeds afgeschaft. Doch bij het „eierdansen” en „katknuppelen” komt nog volgens de traditie, de Deensche Koning meestal kijken. De kat is dan echter een imitatie, die de mannen te paard, bewapend met houten speer, trachten te wippen uit een opgehangen ton. De prijswinner is kattenkoning en ... een jaar vrij van belasting! ☞ Eigenlijk iets te laat, heeft men te Magleby

in een pitoresk oud boerenhuisje een klein museum ingericht met kleederdrachten en curiosa, die herinneren aan deze Oud-Hollandsche nederzetting. Men vindt er behalve oud boeren-huisraad, antieke kisten, oude bedden en bedsteê's, een weefgetouw, eenige oude costumes, afbeeldingen van zeilschepen, etc. in 't algemeen dingen van niet zoo groot historisch belang, minder interessant dan de folkloristische verzamelingen, die men in de vele Skandinavische openlucht-musea aantreft. In het kleine Denemarken vindt men er twee (eigenlijk drie): dat van Jutlandsche oude steden nabij Aarhus; dat van Deensche oude dorpen te Lungby (nabij Kopenhagen); dat van het vroeger Deensche Zuid-Zweden, waar vele oude woningen met trapgevels overeenkomst toonen met de Deensche, te Lund (waar men tevens een prachtige romaansche Kathedraal aantreft). ☞ Toch werd het bescheiden museum der Oud-Hollandsche Kolonie te Magleby onderscheiden door een bezoek van H. M. onze Koningin, enkele jaren geleden. — Een weinig geslaagde schilderij herinnert eraan. ☞ Veel betere, althans meer duidelijke schilderijen, in het historische museum Frederiksborg (te Hillerød) spreken van de meer bekende Deensche relaties. Een zeeschildering, die doet denken aan een overeenkomstige schilderij van van de Velde in het Rijksmuseum, vertoont vele schepen met de Nederlandsche vlag: de vloot in de Sont, die in 1659 het door de Zweden belegerde Kopenhagen hielp ontzetten. ☞ Op een ander doek wordt onze aandacht getrokken door een oud-Hollandsche ophaalbrug, een rij oud-Nederlandsche huizen, althans een reeks topgevels. Toch herkennen we hier een Kopenhaagsch stadsbeeld: de langgerekte 17e eeuwse beurs met zijn negen renaissance top-

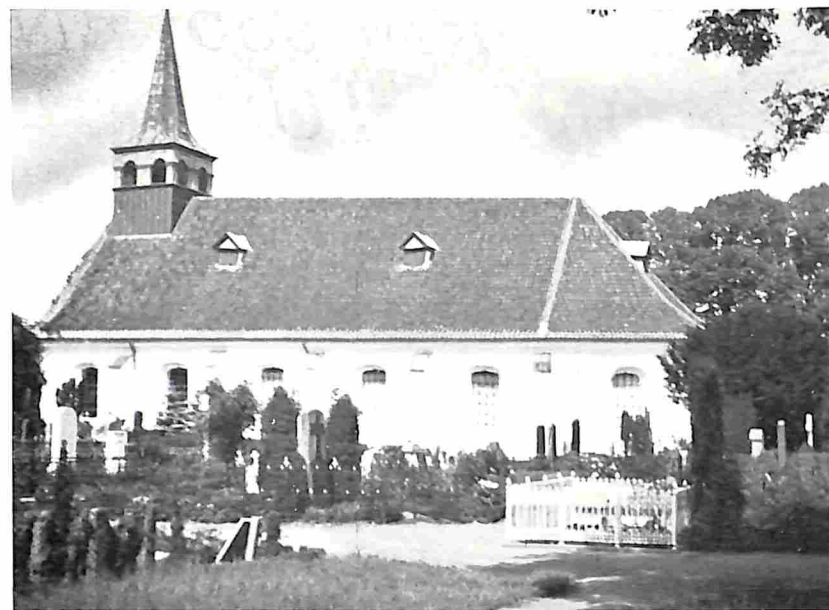
gevels en den breederen, rijker versierden zijgevel. Thans is de ophaalbrug helaas vervangen door een moderne, maar nog past het gebouw goed in de omgeving: aan een vaart, met aan de overzijde van de brug de oude Holmeus kerk, eveneens in Nederlandsche renaissance gebouwd tijdens Christiaan IV. ☞ De genoemde Holmeus kerk is evenals de domkerk te Roskilde, doch in mindere mate, een nationaal pantheon, in 't bijzonder voor zeehelden; begraven zijn hier o.a. Niels Juel en Peter Tordenskjold, van wien men naast de kerk een standbeeld ziet. Herhaaldelijk krijgt men den indruk, dat in Denemarken, waar beeldenstorm en godsdienststrijd minder hevig waren, waar evenmin natuursteen te vinden is als in Nederland, de beeldhouwers meer opdrachten krijgen dan bij ons, niet alleen in de 16e en 17e eeuw, doch vooral sedert Thorwaldsen en de Stichting van de Carlsbergglyptotheek (de bevordering van de kunst in Denemarken en het Carlsberg-fonds verdienen een afzonderlijke bespreking!). Toch denkt men in de Deensche hoofdstad geen oogenblik aan overdaad (als weleens in een Parijsch park) of aan snobistisch chauvinisme; een Sieges-allee vindt men er niet. De meest geëerde vorsten werden door standbeelden vereeuwigd en inscripties vermelden hun namen en daden in de landstaal (hetgeen men niet van al onze prinselijke beelden kan zeggen. Ook hierom zijn er te weinig: van Nederlandschen oorsprong). ☞ De Nederlandsche renaissance, die in den bouwtrant van genoemde kerk de barok nadert, is duidelijker in den stijl van de beurs, al is deze ook rijker dan de meeste onzer 17e eeuwse gebouwen, vooral die van de zijgevels. Het ontwerp voor dit beursgebouw is zeer waarschijnlijk van Laurens van Steenwinckel, wiens vader het stadhuis te Emden bouwde in den trant van het eerste Antwerpsche stadhuis. Deze Hans van Steenwinckel, die ook ons land bezocht en er volgens het reeds genoemde boek van prof. Slothouwer, vermoedelijk vaklieden en materiaal uit meebracht, voltooide het gebouw daar de ontwerper reeds 1 jaar na het leggen der fundeeringen (1619) overleed. De rijkversierde groote topgevels zijn dan ook van Hans v. St. jr. Het dak met in het midden een lantaarn,

Foto Swanholm-Jepsen

TOEGANGSPOORT VAN EEN OUDE HOFSTEDE (UIT 1829), GE-NOEMD NAAR EEN HOLLANDSCHEN VOORVADER „WIJBRANDTS MINDE”: HERINNERING AAN WIJBRANDT

waarop een spitse toren zich verheft, vertoont meer een speciaal Deenschen smaak: groen geworden dakbedekking en in het midden een typische, heel slanke, eveneens bronzen torenspits, gedragen door een voetstuk met vier bronzen draken. Wie binnen het gebouw nog eenige belangwekkende herinneringen aan het verleden hoopt te ontdekken, komt bedrogen uit: alles is daar vernieuwd. Want vroeger was er in de beurs één langgerekte zaal, waar volgens de beschrij-

HET KERKJE TE STOR MAGLEBY OP AMAGER, WAAR VROEGER IN HET NEDERLANDSCH GEPREEKT WERD

Foto Svanholm Jepsen
 GEDENKSTEN VAN DE HERSTELLING DER HOLLANDSCHE KERK OP AMAGER IN 1611

vingen kort na den bouw in de 17e eeuw vooral de boekhandel werd gedreven. Thans is de ruimte versnipperd en zijn er vele kantoren, vergaderzalen en wachtkamers ingericht. De boekhandel moet hier reeds in de 17e eeuw belangrijk geweest zijn, want spoedig namen ook twee Hollanders op zoo'n actieve wijze daaraan deel, dat de Denen alle moeite deden om ze weer weg te krijgen. Als men bedenkt, dat Denemarken al lang een hoogen graad van ontwikkeling had bereikt: reeds in de 12e eeuw een beroemd historicus, wiens taal drie eeuwen later door Erasmus werd geprezen; reeds in de 15e eeuw een universiteit in de hoofdstad (evenals de nog oudere van Upsala door Christiaan I gesticht); in de 16e eeuw de beroemde astronoom Tycho Brahe — als men ook bedenkt, dat Denemarken na 1620, tijdens den dertigjarigen oorlog, niet meer de sinds de 15e eeuw beroemde boekenmarkten te Frankfort kon bezoeken, wordt het begrijpelijk, dat die 17e eeuwse boekhandel in de Kopenhaagsche beurs van beteekenis was. Tot ongeveer 1638 had deze boekhandel plaats in de ... kerken! Toen echter de nieuwe beurs gereed was, kregen 36 boekhandels onderdak in de bovenzaal en er kwamen 4 „comptoirs” in de hoeken. De Hollanders Jansson en Elzevier haastten zich hier een plaats te verkrijgen. De laatste had hier een soort agentschap, dus méér dan een verkoopgelegenheid (als in Frankfort en Parijs). Het succes van de Hollandsche boekverkoopers was blijkbaar groot, want de Deensche boekhandelaars dienden een klacht in bij de overheid, teneinde ze te doen verdwijnen. Het is waarschijnlijk, dat het Deensche Elzevier-filiaal bestond tot ongeveer 1652, toen, na den dood van Bonaventure en Abraham Elzevier ook de Leidsche boekhandel werd opgeheven 1).

DE „FLORA 1935” EN ONZE TUIN

DOOR L. SPRUIT (III, Vervolg van het nr. van 20 April)

NU is het Tulpenseizoen angebroken en dat is het ook allereerst wat ons op de Flora treft: de groote bloei der Tulpen. Op het middenterrein gloeien de vakkent Tulpen in alle tinten rood en geel, in wit en bruin en rose en ginds in het bosch vinden we ze in groepjes verwerkt in de rotstuintjes en op perken bijeen langs de glooiende paden. Het is Tulpentijd en waar we een vorig maal iets verteld hebben over de wilde, de z.g. species-Tulpen, mogen we hier de gekweekte soorten evenmin zonder meer voorbijgaan. Want mooi zijn die wilde Tulpen, maar ook de gekweekte soorten hebben hun kwaliteiten en die zien we hier op de Flora ten volle uitkomen. Wat een statigheid gaat er uit van

de hooge, rustige Darwins op hun lange slanke stengels! Hoe mooi zijn de groepen grootbloemige Triumphtulpen tusschen de kale boomen, en wat bezitten de Breeders, de Eenkleurtulpen uit onze Gouden Eeuw, een charme! We hebben in April den bloei gehad van de vroege, lage Ducjes, de welbekende Duc van Thell-tulpen in rose en geel, wit en rood. Onmiddellijk werden ze gevolgd door de vroege Tulpen, half April; hierbij moeten de dubbele vroege niet vergeten worden, al zal niet ieder ze evenzeer kunnen apprecieeren. Hiermee samen viel de bloei van de grillige Parkiet-tulpen, die u zich nog herinnert van de Flora Een, waar ze in manden verwerkt waren in bloemstukken en met hun wonderlijk-geveerde en gefranjede bloembladeren een heel bijzonder effect maakten. Misschien vindt U ze voor buiten minder aan te bevelen: in ieder geval komen ze als perkplant heel wat minder tot haar recht dan in kleine groepjes van 3—5 bijeen. En nu bloeien de Mendel- en Triumphtulpen, de allervroegste Darwins, sommige Cottages, wat Breeder-tulpen, de Leliebloemigen, de Rembrandts en Byzarren. Het heele groote Tulpenleger trekt op naar het lentefeest! Mendeltulpen zijn hybriden, een Hollandsche en zelfs een Haarlemsche aanwinst, waar we in deze kolommen vroeger (zie „Buiten” van 2 April 1932) uitvoerig over geschreven hebben. Hun ontstaan komt hierop neer, dat ze kruisingsprodukten zijn van de lage, maar vroegbloeiende Ducjes (bloeitijd eind Maart—begin April) en de langstelige, late Darwins (Mei). Ze hebben van beide ouders de goede eigenschappen geërfd en hebben het uiterlijk van Darwins en den vroegen bloeitijd van de Ducjes, met dien verstande, dat ze later dan de Ducjes bloeien, maar toch geruimen tijd vóór de Darwins. Als u nu op de Flora komt, vindt u daar wel alle Mendels in bloei, maar van de Darwins nog niet meer dan de allereerste, b.v. de donkerpaarse Demeter. De rest komt binnen een paar weken weliswaar, maar toch een stuk later dan de Mendeltulpen. In de Mendeltulpen komen vrijwel alle mooie Darwintinten voor: dit zult u op de Flora kunnen

Foto van Tubergen

REMBRANDT TULPEN

1) De vertegenwoordiging te Frankfort en te Parijs werd gestaakt in het laatste kwart der 17e eeuw; de vermaarde Leidsche uitgeverij duurde nog tot 1713. Zie: les Elzevier par Alphonse Willems.

merken. Trouwens, Flora Een, de eerste binnententoonstelling, bracht al een heele collectie Mendels en het is alleen maar jammer, dat het groote publiek er langs liep zonder te beseffen wat een prachtig werk door den winner van dit nieuwe ras gedaan is. „Men” zag ze voor Darwins aan en dit is misschien wel het grootste compliment dat men aan den geestelijken vader der Mendeltulpen heeft kunnen maken! Voor vervroegen leenen zich de Mendels uitstekend. — Van vervroegen gesproken. Heeft u zich misschien ook verbaasd over al die perkjes Tulpen die reeds bij de opening — 15 Maart — buiten voor het hoofdgebouw te bloeien stonden? Dat was eigenlijk een beetje misleidend, want u zoudt kunnen denken dat dit hyper-vroege soort zomaar buiten in bloei was gekomen. Maar u hadt hier te doen met geforceerde — en zelfs sterk geforceerde — late Mei-bloeiende Tulpen, die vlak vóór de opening buiten zijn uitgezet om wat kleur te geven aan het nog zoo wintersche geheel. Het maakte werkelijk veel effect, maar een beetje verwarrend heeft het op sommige leeken wel gewerkt! ☼ Triumphtulpen onderscheiden zich van alle andere door haar enorm groote bloemen. U weet dat haar bloeitijd tusschen die van de vroege Tulpen en die van de Darwins in valt; het zijn trouwens kruisingen van enkele vroege tulpen en Darwins. Nu is het volop Triumphtulpentijd. Ze zijn heelemaal wat forscher dan andere Tulpen, met krachtiger stengels en bepaald grooter bloemen en komen vooral in veel tinten rose en rood voor. Voor perken zijn ze ideaal, ze vullen schitterend. ☼ De Breedertulpen waren bij onze voorouders bekend als Eenkleurtulpen. Die naam lijkt in 1935 wat zonderling, nu we eigenlijk nauwelijks iets anders dan effen, eenkleurige Tulpen kennen. Maar driehonderd jaar geleden was dat anders, want wie de 17de eeuwse bloemstukken bekijkt, vindt daar bijna niet anders op dan geveerde en gestroomde Tulpen, meestal in rose of rood op een witten grond. De vorm was ook langer dan die van de meeste hedendaagsche Tulpen. Daarnaast kende men echter de Eenkleurtulpen. En zijn de ouderwetsche gestroomde vrijwel vergeten, de Eenkleurtulpen kennen we nog. De vorm is gedrongen, vierkant; een

MENDELTULPEN

echt Darwin-model. De kleuren verschillen aanmerkelijk van alles wat we op 't gebied van Tulpentinten gewend zijn. Ze spelen voornamelijk in brons, warmbruin, fluweelig-paars en oud rose. Verrassend mooi staan ze bij oude meubelen — eigenlijk is er geen bloem die beter past in onze Hollandsche interieurs met de vele antieke meubelen, dan juist deze voorvaderlijke Breedertulp. ☼ Dat eigenaardige streep- en veerpatroon van rose of rood en of lila op witten grond vinden we weer terug in de Rembrandttulpen, die verder echter den vorm van Darwins hebben. Is dus de kleur van de oude gevlamde Tulpen (de z.g. Bijbloemen) nog wel ongeveer bewaard gebleven, den vorm ervan moeten we bij de korte, gedrongen Rembrandttulpen niet meer zoeken. Dat kort en gedrongen slaat alleen op den bloemvorm: de stengels der Rembrandts zijn juist bijzonder lang, als bij alle Darwins. Willen we een idee ervan krijgen, hoe die oude Bijbloemen eruit zagen, dan kunnen we eens naar de Byzarren kijken, die tenminste vrij lange bloemen hebben, maar uitsluitend spelen in geel en bruin, gestreept en gevlamd. ☼ De Leliebloemigen leenen zich vast en zeker voor uw tuin. Voor Triumphtulpen moet u ruimte hebben. Breedertulpen vragen een solitairplaats als groep in uw gazon, maar de Leliebloemigen nemen ook in een kleinen tuin genoeg met een plaatsje in den border of op een zonnig plekje tusschen de steenen; met hun vrij kleine, smalle, aan de randen sierlijk uitgebogen bloemen in rose, rood, geel en wit maken ze een fijn effect en ze blijven altijd nog wat lager dan de Darwins. 60 cm is wel haar allergrootste hoogte, maar doordat de bloemen vaak wat ombuigen, maken ze geen al te hoogen indruk. Ze zijn ontstaan uit *Tulipa retroflexa*, een wilde soort, met puntige, omgebogen bloemblaadjes, en met hun lossen, ongedwongen groei zijn ze overal op hun plaats. ☼ En tenslotte de koninginnen van het feest: de Darwin- en Cottagetulpen. Ja, een koninklijken indruk maken zij met haar lange rechte stengels waarop de groote, trotsche bloemen. Mooi zijn ze in parken en groote tuinen als perkplant; in een kleineren tuin zullen ze meer effect maken op een lange rij van een paar meter lang en drie rijtjes dik. Soms is een enkele rij al voldoende; dat hangt van den tuin af. ☼ Darwins krijgen we op de Flora in alle denkbare tinten te zien: van wit over lichtrose naar roserood, helder- en donkerrood, dan via mauve, lila, purper en paarsblauw naar . . . zwart. Tenminste, als we de Dar-

Foto van Tubergen

BREEDER TULPEN

win „La Tulipe Noire”, de donkerste van alle Tulpen, werkelijk zwart mogen noemen: laten we voorzichtig blijven en zeggen: zéér donker zwartbruin. De bloem glanst sterk en hierdoor wordt de „zwarte” indruk nog versterkt. ☒ En dan de andere Mei-bloeiërs: de Cottages. Zoo vaak hoort men vragen waarom deze twee gescheiden worden gehouden. Ze bloeien tegelijk, ze hebben ongeveer dezelfde kleuren, en, dat is dan de voornaamste reden, „ze zijn toch immers precies eender.” Nu, als dat zoo was, zou het onderscheid immers niet gemaakt worden. Er is wel degelijk verschil tusschen een Darwin- en een Cottage-tulp, en wie even aandachtig kijkt, ziet dat heel goed ook. De Darwins hebben een bloembodem, die volstrekt horizontaal ligt en de bloemblaaderen gaan daarna vrijwel verticaal omhoog, zoodat het geheel een „vierkanten” indruk maakt. De Cottage-tulpen zijn veel smaller en langer en hebben een ei-vorm. Naast de zuivere Cottage en de zuivere Darwin, die een leek goed onderscheiden kan, bestaat het verraderlijke type van de hybride, en zoo zijn er heel wat, want over en weer zijn deze beide Mei-bloeiërs heel vaak gekruist. Aan zoo'n hybride is haast niet meer te zien of er meer Darwin- of Cottage-bloed in zit, maar de beide zuivere typen vertoonen het kenmerkende verschil heel duidelijk. ☒ Dit zijn de voornaamste gekweekte Tulpen. Zeker, u moet ruimte in uw tuin hebben om ze te kunnen aanwenden. Maar ook op bescheiden wijze, zoo bij kleine groepjes, kunt u ze gebruiken, als u maar de goede soorten neemt en vooral nooit hier en daar één eenzame hooggesteelde Darwin of Cottage neerzet tusschen de steenen van een miniatuurrotstuintje, want daarmee doet u uw tuin én de Tulp onrecht aan. Tulpen zijn prachtige snijbloemen en minstens even mooie tuinplanten, maar we moeten ze de plaats geven, die ze noodig hebben en als we die niet hebben — dan maar liever géén Tulpen. Flora geeft u om dezen tijd van het jaar nog genoeg ander moois voor uw tuin te zien!

Foto van Tubergen

COTTAGE TULPEN

HET GEVECHT VAN LEKKERBEETJE EN DE BRÉAUTÉ OP DE VUGHTERHEIDE. 5 FEBRUARI 1600

(Naar een tekening van Frans Slager)

WHISTLER had op een groote tentoonstelling te München enkele zijner schilderijen tentoongesteld. De jury, die zijn beteekenis nog niet beseftte, verleende hem een medaille 2e klasse. Na toezending der medaille antwoordde de geestige schilder met een korten brief, waarin hij schreef: „Ik heb de eer, U mijn dank 2e klasse te betuigen.”

UIT DE GESCHIEDENIS VAN DEN BOSCH

DE SLAG VAN LEKKERBEETJE EN DE BRÉAUTÉ OP DE VUGHTERHEIDE. 5 FEBRUARI 1600

DOOR FRANS SLAGER

PIERRE DE BRÉAUTÉ, zoon van Adrien de Bréauté, een Normandisch edelman, en Burggraaf van Hôtot en Auger, baron van Bouffey, Hérivau en Néville, heer van Port Navarre, Hérondeville, Meurdraguère, Calleville, Guzélière, etc., etc., en conseiller intime gentilhomme de la chambre, en chevalier des ordres du roi; luitenant generaal en colonel generaal van Gissoirs; en gehuwd met markiezin Anne de Monchy, gravin van Sénarport (dochter van Jean en Claude de Longueval-Bucqoy) — Pierre de Bréauté, de jongeling wiens naam praalt in dit boeket van schoone klanken, en het glanspunt is in deze litanie van mooie titels, deze premier page du roi, welke zich als knaap reeds had onderscheiden in de gevechten voor Parijs — kwam op één en twintig jarigen leeftijd in conflict met den Spaanschen gouverneur van 's-Hertogenbosch met name, klinkend als 'n stugge Brabantsche vloek: Antonie Schets, baron van Grobbendonck, en diens luitenant Gerard Abrahams van Houwelingen, bijgenaamd

Lekkerbetje of Lekkerbeetje. Dit geval schijnt niet anders beslecht te kunnen zijn geworden dan door een ruitergevecht van twee en twintig tegen twee en twintig. De zaak zat

zóó: Pierre de Bréauté, jong en vurig en eerezuchtig, had in Frankrijk, op eigen kosten, twee honderd zijner ruiters uitgerust en was daarmee naar Brabant gekomen en meldde zich, voorzien van warme aanbevelingsbrieven van Hendrik IV, bij Prins Maurits, die toen te Bommel lag. Dit geschiedde in 1599. Hij werd toen weldra benoemd tot ritmeester eener compagnie kurassiers en Prins Maurits had moeite om het temperament en de onstuimigheid van den jongen Franschman

te bedwingen. Evenwel, de wilde edelman vocht en fuifde en leefde er maar op los, onbezorgd voor alle gevaar en geen letsel vreezend. ☒ In den winter van 1599 werden de kwartieren betrokken en lag de compagnie van de Bréauté te Geertuidenberg in garnizoen, en hij kreeg verlof om zijn jonge vrouw in Frankrijk Charlotte de Harley, te bezoeken, die hem toen een zoon schonk, Adrien Pierre. De plaatsvervangende

commandant der compagnie te Geertruidenberg. 'n zekere Jacques de Visé, was zoo onvoorzichtig, om tijdens de afwezigheid van zijn chef met twintig zijner ruiters een strooptocht te ondernemen en zich te wagen tot bij Diest, waar hij in gevecht kwam met een overmacht van ruitery der bezetting van den Bosch onder luitenant Gerard Abrahams, die vroeger uit den dienst der Staten gedeserteerd was en daarna de vriend werd van Grobbendonck, Spaansch gouverneur van den Bosch. Bij dien overval rondom Diest verdedigde de Visé zich dapper, maar hij — en vele zijner mannen — werden niettemin gevangen genomen en naar den Bosch gevoerd — De Bréauté, uit Frankrijk naar Geertruidenberg teruggekeerd, kreeg daar brieven van den gevangen de Visé omtrent de gebeurtenissen — en om geld — ten einde zich zelf en de andere gevangenen los te koopen. Een en ander was geenszins naar den smaak van de Bréauté en in zijn antwoord vroeg hij aan de Visé waarom hij zich niet liever dood gevochten had en dat hij, de Bréauté, niet begreep hoe twintig Fransche ruiters zich door veertig schelmen lieten verslaan en: *qu'ils méritaient tous d'être pendus ou de crever dans la prison...* en hij deed er nog wat bij voor Grobbendonck. Deze kreeg die brieven in handen en toonde ze aan Lekkerbeetje, die daarop aan de Bréauté vóórstelde — niet met grooter aantal — doch met twintig zijner „schelmen” te vechten tegen 'n gelijk aantal Fransche ruiters, op door de Bréauté te bepalen tijd en plaats. De sabel van den jongen Franschman vloog vanzelf uit de schede, maar Prins Maurits, als wijs en vaderlijk vriend, meende dat 't niet paste, voor een heer als de Bréauté, zich af te geven met een verrader als Lekkerbeetje. Voor den jongen de Bréauté was dit olie op z'n strijdvlam en hij wist Maurits te winnen. Na veel geschrijf, waarin de Franschman vergeefs nog trachtte, inplaats van Lekkerbeetje, Grobbendonck zèlf als tegenstander vóór zich te zien — werd de 5de Februari, des middags ten één ure, als dag, en de Vughterheide als plaats van het gevecht vastgesteld. 't Was toen bar winter, maar de Bréauté wilde van het voor-

HET CANTONSPARK TE BAARN. BANAAN, ONDERAAN IN BLOEI, BOVENAAN DE REEDS GEZETTE VRUCHTEN
(Bij het artikel op bladz. 214)

stel van Grobbendonck om beter wéér af te wachten niets weten. Lekkerbeetje was over z'n geringschatting en versmading als krijgsman zóó beleedigd, dat hij op de hoffelijke Fransche overwinningvoorwaarden répliceerde dat — wat zijn mannen betrof — deze geen enkelen vijand zouden sparen, maar ze zonder uitzondering allen over de kling zouden jagen. Behalve de trompetters! ☞ Dien Februari-morgen joeg 'n fijne jachtsneeuw over de heide en lagen er zilverige lichtstrepen op den horizon tusschen de mastbosschen. In de ochtendlijke eenzaamheid kwam een sterke ruiterbende uit de richting Loon-op-Zand; de sabels klikklakkend op den kadans van den gedempten hoefslag der paarden. Dit waren de dragonders van de Bréauté, en die floten Fransche liedekens en lachten en maakten vroolijke fratsen tegen de boerenmeiden, aan de deur der plaggenhutten, die den fonkelenden stoet van ijzeren kerels voorbij zagen trekken. Zoo reden de ruiters, met niet veel ernstige gepeinzen, achter hun jongen meester, door bosch en struweel en langs de vennen, galoppeerden over de hooge heidevlakten en verdwenen weer in de diepten der bosschen. Dan gingen ze in stap, de paarden brieschend en met schuim

bevlokt, kauwend op het gebit, en maakten halt op de heide bij Vught, waar het silhouet eener grijze kathedraal boven de bolwerken en huizen der stad, den wijden horizon besloot. Daar stegen ze af — 't was toen twaalf uur — en verzorgden de paarden en zich zelf, klopten de dieren op den warmen hals en schikten de zadels; onderzochten de karabijnen en pistolen en hun degens. Dan commandeerde de Bréauté z'n trompetters ter kondgeving aan Grobbendonck en die liet — hoflijk — kaas en brood en Spaansche wijnen brengen, waaraan de Bréauté niet roerde, maar waarvan z'n mannen volop gebruikten — en zij goten wijn in de bekken der paarden „omme die courageuser te maken —.” ☞ Aldra kwam de tijding dat de vijandelijke ruiters de stad verlaten hadden en de poort uitreden, in aantocht waren, en werd den Franschen dragonders bevolen op te stijgen. Na eenige formaliteiten en „pour parlers” werd den Franschen verzocht iets

naar voren te komen en van plaats te veranderen, waarop de Bréauté antwoordde: „*qu'il estait en une belle place, que ce ne luy ferait pas d'honneur assez de les aller prendre à la porte, mais qu'ils 's avançaissent eux mêmes...*” waarop Lekkerbeetje met z'n ruiters langzaam voorwaarts reed. De trompetters bliezen het signaal tot den aanval. De Bréauté, hoog te paard, lenig en vlug, sprong onstuimig vooruit en doodde, bij de eerste charge, Lekkerbeetje met een schot in het hoofd, ook diens broer en schoonbroer sneuvelden en aan den kant der Franschen vielen de kwartiermeester Hugo Plisson en monsieur de Beauhubert. Daarna, in een tweede charge, werd de Bréauté's paard onder hem dood geschoten en vielen Méricault en Le Coing en monsieur de Cayon. Ook bezweek de Bréauté's tweede paard en stierf Rillière en streed de Bréauté te voet, met het zwaard en het pistool in de vuisten. In den kruitdamp, de verwarring der manschappen en paarden, het noodgeschrei en gevloek der stervenden en gewonden was Bréauté steeds midden in het gevecht en nooit aan den buitenkant! Z'n witte panache wapperde als 'n wilde vlag boven het gewoel en zijn sjerp fladderde in breede banen langs z'n len-

denen. De strijd was ongewis en onbeslist, hoezeer de Brabanters wankelden na hun eerste bloedige verliezen. Maar de Fransche kapitein Lapiere liep naar den vijand over en Bréauté zag vier zijner mannen den strijd opgeven en wegvluchten. „Lafaards” riep hij hijgend en met bloed bevlucht; „schobbejakken, gaan jelui er van dóór...?” Z'n getrouwe en luttel overgebleven medestrijders La Roze, de Nayer en de Brémont hadden geen paarden meer. Zoo stonden de Franschen, met vijf tegen zeventien, nog overeind en moest de Bréauté, zwaar gewond, zich met de laatste makkers overgeven op belofte dat het leven hem gespaard zou blijven. ¹⁾ ☞ Veertien Franschen en 15 Fransche paarden, in totaal negentien krijgslieden en 30 paarden bleven op het slagveld. Men zette Bréauté, die bloedig gewond was, op het paard van een der trompetters en zoo ging het, met nog 'n Franschen gevangene, monsieur de Thibau — gezamenlijk en zoo goed en zoo kwaad als 't kon... naar den Bosch toe... dat evenwel niemand hunner levend zou bereiken!

1) .... Sieur de Bréauté se rendist à undes ennemis prisonnier à condition de lui sauver la vie, comme semblablement se rendirent prisonnier la Roze, de Nayer et de Brémont.

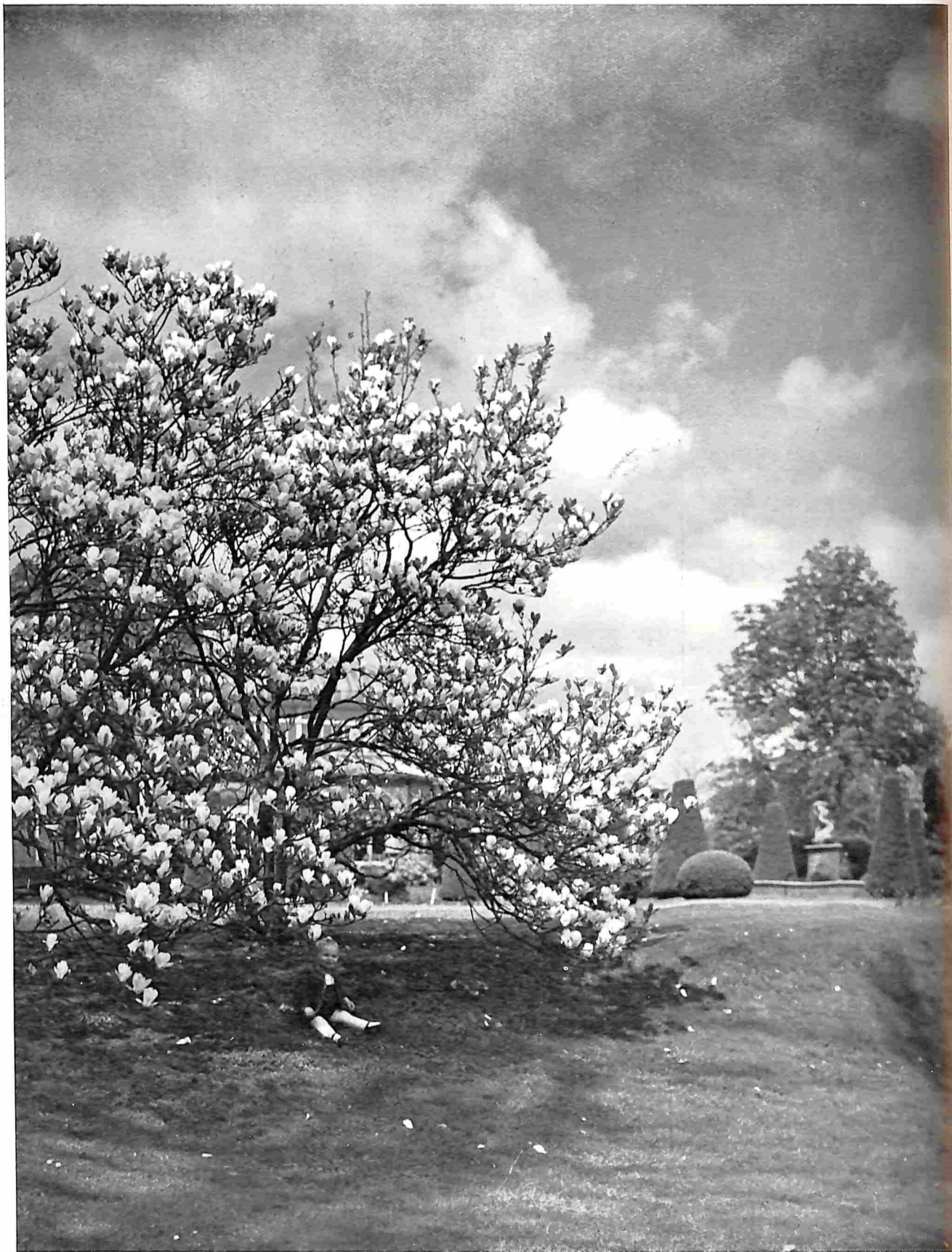
Want een sterke patrouille van de Bossche bezetting — onder bevel van den vaandrig H. van Mil, 'n groot vriend van Lekkerbeetje, nieuwsgierig vertoevend rondom Vught, ontmoette het transport gevangenen en gewonden. Vernemen- de wat er gebeurd was met Lekkerbeetje, ontstak van Mil in toorn en kwam woedend op de Bréauté toe. „Zijt gij Bréauté?” en na een bevestigend antwoord sloeg hij hem met de sabel in het gezicht, z'n mannen toeroepend allen te vermoorden. Bréauté vroeg om wapenen ten einde zich als een eerlijk krijgsman te kunnen verdedigen . . . . maar hij en La Roze, de Nayer, de Brémont en Thibau werden allen neergesabeld en „gemassacreerd” . . . . Onder het ge- juich van honderden Bosschenaars, die den moord hadden bijgewoond, werden de lijken naar de stad gebracht. Boven- dien vierden de Brabanters hun overwinningsfeest in den Bosch en werden door Grobbendonck onthaald. Het is niet bekend of den Brabanters gewezen is geworden op het ver- schil tusschen, den vijand te doen sneuvelen in eerlijk gevecht, of hem, weerloos, gevangen en gewond, af te slachten. Het lijk van Bréauté telde niet minder dan dertig wonden. Zijn stoffelijk overschot en dat van zijn neef Thibau werd door Grobbendonck met mili- taire eer naar Geertrui- denberg gezonden en vandaar overgebracht naar Dordrecht, alwaar het gebalsemd en later naar Frankrijk vervoerd werd. ☞ Als het geluk hem — den jongen Nor- mandiër — 'n weinig had toegelachen, als hij niet zoo overmoedig was geweest, „te haestich en te furieus”, als z'n boe- zemvriend Lapierre hem niet verraden had; La Tarte, Beauron, Cham- paigny en de Lyon niet gevlucht waren en . . . . als . . . . en als . . . . en als . . . . dan had die kou- de Februaridag zoovelen der zijnen niet in rouw gedompeld, dan was z'n jonge vrouw niet een- zaam weggekijnd; z'n vader niet van verdriet gestorven en later, veel later nog: Adrien Pierre, die poogde hem te wre- ken ¹⁾ óók ten offer ge- vallen aan den Spaan- schen. Wel waren, met de herinneringen aan het smartelijk feit van 1600, de belangstelling en de medewerking van den Franschen adel om Grob- bendonck ten onder te brengen groot en alge- meen en niet het minst genoten Fransche krijgs- oversten, en vrienden van hun vroeg vermoor-

1) Les circonstances du combat de Bréauté sous forme d'une lettre écrite de l'autre monde, par Bréauté: Mon fils' voulu avoir ma revanche. Il provoqua le nouveau lieutenant du comte Grobbendonck au camp de Breda. Comme le vieux était tombé à mes pieds, le nouveau fit tomber mon fils aux siens. Ainsi, au lieu de diminuer notre infortune, il l'augmenta. (Souvenirs militaires Belges. 1878. Boekerij van het Provinciaal Genootschap voor K. en W. te 's-Her- togenbosch).

den landgenoot, van de belegering der Spaansch-Bossche residentie in 1629, toen Frederik Hendrik de schier onneem- bare vesting nam. Het ruitergevecht op de Vughterheide staat slechts in gering verband met de groote gebeurlijkheden van den tachtigjarigen oorlog. 't Ging hier niet om geld of goed en ook niet op bevel, maar om de krijgsmanseer. Bloedig en in kort geding en ten koste van veel jonge levens.

HET „CANTONSPARK” TE BAARN

NAAST het natuurschoon, dat het schoone Gooische dorp Baarn vol afwisseling biedt in den vorm van bosch, heide, water en fraaie vergezichten over de groene weiden van de Eemvallei, mag het terecht trotsch zijn op het bezit van den bekenden Hortus Botanicus „Cantonspark”. een onderdeel van de Rijks-Universiteit te Utrecht. Deze Hortus, groot — 4 H.A., was tot 1919 een particuliere bezitting en werd door schenking rijkseigendom. Directeur werd toen, en is nog steeds, Prof. Dr. A. A. Pulle.

GROEP MAGNOLIA SOULANGEANA IN BLOEI

Waar men elders in Baarn kan genieten van het fraaie landschap als geheel, komt men hier er toe rustig en met aandacht de bekoring van iedere plant en bloem afzonderlijk te ondergaan. ☼ De zeer goed geslaagde parkaanleg is na de aanvaarding door het Rijk zooveel mogelijk gebleven,

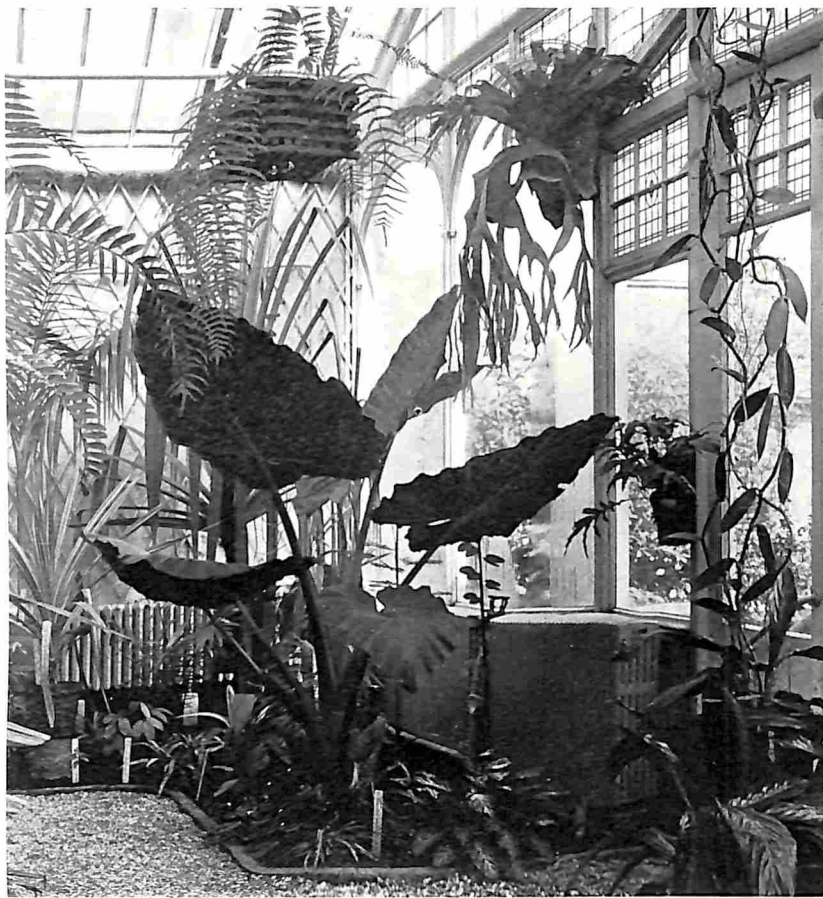
zoals hij was. In het moeras bloeien in den voorzomer, begin Juni, honderden Orchideeën en niet alleen handhaven zich *Drosera* en *Pinguicula*, twee inheemsche vleeschetende planten, maar breiden zich ook uit. Een groote verscheidenheid van laagveenplanten, groeiende tusschen het laagveenmos (*Sphagnum*), kan de liefhebber hier verder vinden, en wie de moeilijkheden kent, verbonden aan het kweken van deze planten, zal kunnen begrijpen, dat directeur en hortulanus terecht trotsch zijn op hun moeras. Op den achtergrond daarvan ziet men de boschpartij, een terrein, waar met gebruikmaking van de reeds bestaande boomen een keur van bosch- en schaduwplanten een goede groeiplaats hebben gevonden. ☼ Omstreeks April zijn de prachtige Japansche kersen in den tuin bedekt met een kleed van witte of rose bloemen,

terwijl de *Magnolia's* zich vertoonen als één groote ruiker van min of meer op tulpen gelijkende witte bloemen. Het bruggetje, links geflankeerd door de bloeiende kersen, rechts door een blauwen treurspar, geeft toegang tot dat gedeelte van den tuin,

hetwelk uitsluitend voor studie-doel-einden is aangelegd. Hier groeien en bloeien het geheele jaar door honderden inheemsche en uitheemsche gewassen, welke alle familie-gewijs bij elkaar gezet zijn. Op deze manier wordt aan studenten en tevens aan bezoekers het verkrijgen van een overzicht van het plantenrijk gemakkelijker gemaakt. ☼ De Hortus bezit 5 plantenkassen, die tot de grootste kassen uit Nederland behooren. Een ervan

is in 3 afdeelingen verdeeld: een subtropische, een tropische en een Cactussenafdeeling. Het tropische gedeelte is zóó ingericht, dat de planten kunnen groeien in den vollen grond en is daarvoor voorzien van een installatie voor bodemverwarming. De foto op bladz. 213 van den bloeienden en vrucht dragenden bananenboom toont de te bereiken resul-

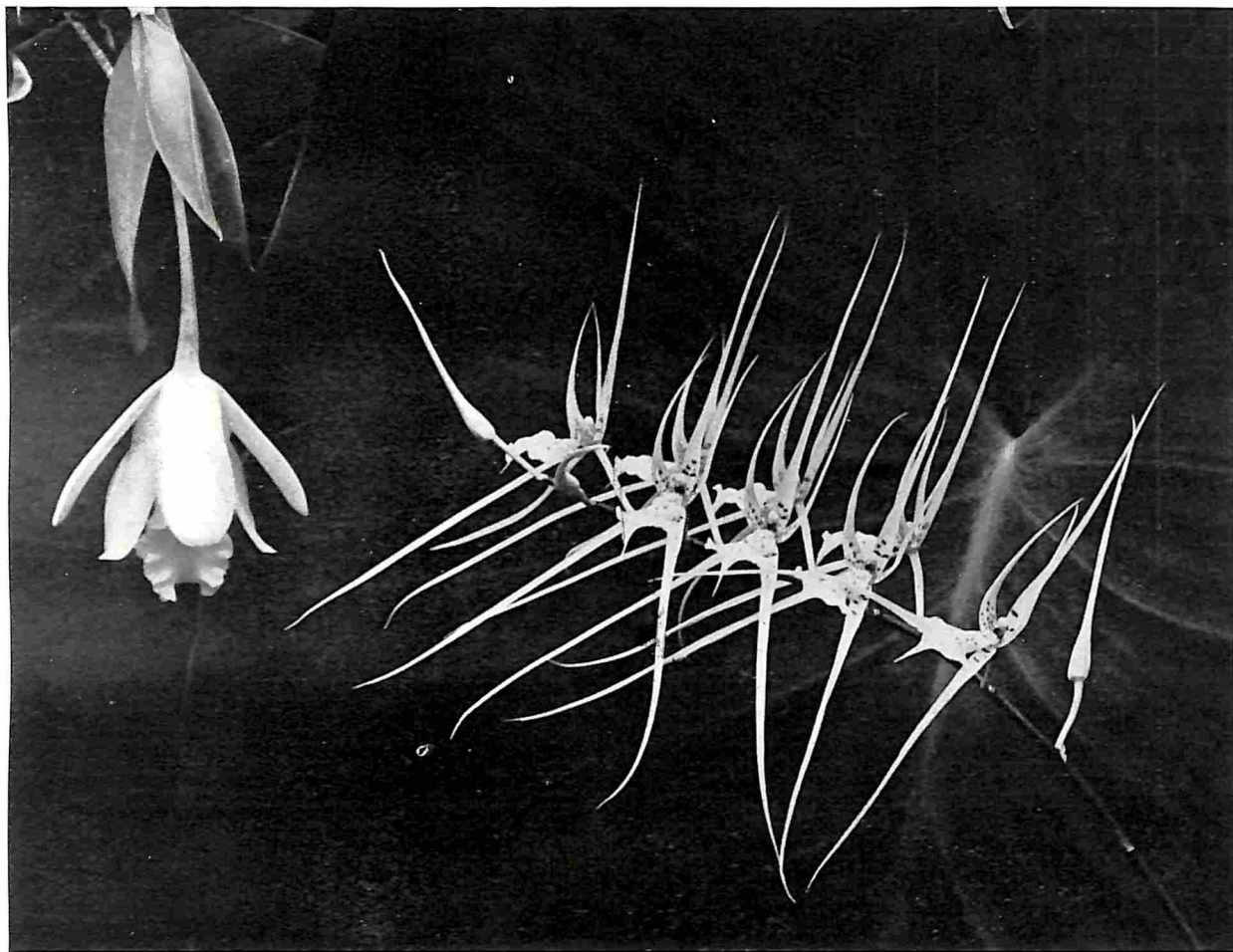
taten. De tros bevatte ruim 100 zeer smakelijke vruchten. ☼ Hier staat ook de *Alocasia macrorrhiza* met zijn geweldige bladeren, een verwant van de in onze huiskamer zooveel gekweekte aronskelk, terwijl boven, aan den wand, een zeer

KIJKJE IN DE TROPISCHE KAS

groot exemplaar prijkt van de grillige, op boomen groeiende hertstroonvarens (zie foto). ☼ De cactus-afdeeling bevat een rijk sortiment. De 8 M. hooge zuilcactussen doen be- seffen, hoe deze planten een Mexicaansch landschap geheel kunnen beheerschen. ☼ In de orchideeënkas is het 't geheele jaar door een weelde van fraai gevormde en gekleurde bloemen. Het is of moeder-natuur haar uiterste best heeft gedaan deze planten, althans voor menschenoogen, zoo vol- maakt mogelijk te maken. En om in dezen, alles behalve wetenschappelijken toon te blijven ze maakte het zich niet gemakkelijk, want ze koos hiervoor uit één der grootste planten-families, bestaande uit zeker meer dan 4000 soor- ten. ☼ Op bijgaande foto zijn twee orchideeën afgebeeld. Het ranke takje met de bi- zarre, maar toch sierlijke bloempjes is van *Brassia verrucosa*, terwijl links naar be- neden hangt de gele bloem van *Cattleya citrina*, een or- chidee, die in de zwoele Amerikaansche bosschen inderdaad loodrecht naar beneden hangt aan takken van boomen. ☼ Het is duidelijk, dat wij hier in woord en beeld van dezen Hortus slechts een zeer onvoldoende beeld kunnen geven.

Interessant is nog, dat de tuin niet alleen van belang is voor plantensystematische studiën, maar dat ook zij, die belangstellen in de ziekten der planten, hier niet tevergeefs komen. ☼ Me- juffrouw Prof. Dr. Joh. Westerdijk heeft n.l. 2 kassen enenkele stuk- ken grond te harer beschik- king, waar haar studen- ten het zieke plantenmate- riaal kunnen bestudeeren en den weg zoeken, die naar genezing voeren kan. ☼ Wij willen nog vermelden, dat de Hortus

RECHTS TAK VAN *BRASSIA VERRUCOSA* LAL., LINKS HANGEND EEN *CATTELEYA CITRINA* LAL.

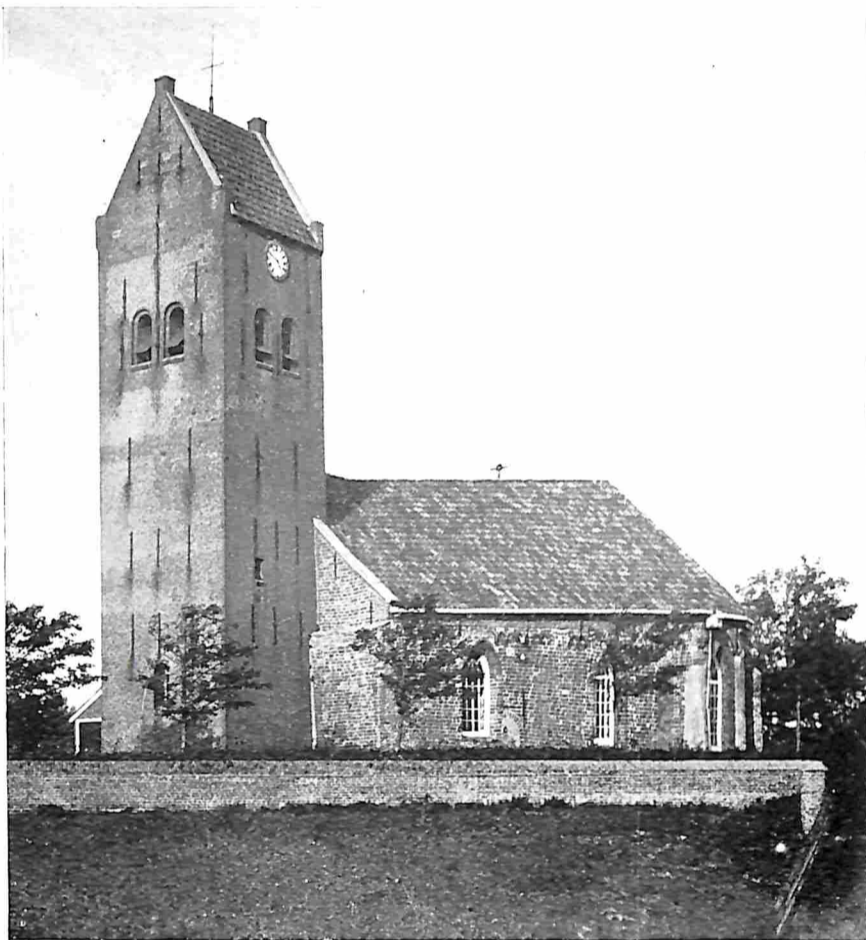
geopend is gedurende de maanden Juni, Juli en Augustus op Maandag, Woensdag en Donderdag van 9—12 uur en van 13.30—17 uur, à 10 cts per persoon. De overige maanden alleen op Maandag en Woensdag, zelfde tijden, kosteloos. Excursies en groote gezelschappen worden ook op andere dagen toegelaten, mits vooraf datum en uur zijn afgesproken. K.

„MEVROUWTJE”

DOOR A. POTASSE-KUMMEL

DE kleine jongen was gestruikeld, vlak voor „mevrouw-tjes” huisje en op zijn luid schreeuwen — want dát kon hij — was het oude dametje met dribbelpasjes naar buiten gekomen en had met lappen en koekjes de pijn gelenigd. ☼ Zóó hadden we kennis gemaakt. ☼ Jaren hadden we elkaar gegroet in het voorbijgaan en nooit een woord gewisseld. Maar niets opent het moederhart meer, dan een dienst aan de kinderen bewezen. ☼ Wij gingen even rusten na het huil drama, mijn kleine jongen en ik, op de bank voor het vriendelijke huisje dat uitzag op uitgestrekte velden. Hoe vaak had ik het oude dametje hier zien zitten, altijd alleen. Nu hoorde ik dat zij zes kinderen bezat, verspreid over de wereld. Ik moet wel heel verbaasd gekeken hebben, want „mevrouw-tje”, zooals m'n jongen haar noemde, verklaarde vlug: „Ze schrijven me trouw, allemaal. Stapels brieven heb ik van ze, die ik steeds herlees.” ☼ De vraag kwam bij me op, hoe dit stille vrouwtje, die geen andere behoefte scheen te hebben, dan een beetje tuinieren en stil zitten in het zonnetje, zulke avontuurlijke kinderen kon bezitten. ☼ Toen, terwijl m'n jongen met zijn bezerde knietje van alle emoties tegen me aan in slaap gevallen was, hoorde ik haar geschiedenis. ☼ Zóó boeiend vertelde de zachte, beschaafde stem, dat het klonk als een sprookje van: Er was eens . . . ☼ „Heel jong was ik nog toen mijn ouders stierven en ik kwam in huis bij een oude tante. ☼ Als heel jong kind al wilde ik reizen. Wanneer meester op school vertelde van landen en zeeën, ver weg, dan voelde ik, dat ik niet zou rusten voor ik dit alles gezien had. Ik denk dat dit reisverlangen nog versterkt werd door het sombere huis en de strenge vrouw die de baas over mij was. ☼ Toen, ik was nog jong, achttien jaar ongeveer, kwam een jong schrijver, een neef van tante en vroeg mij ten huwelijk. Ik stemde toe, deels omdat ik hem wel mocht, vooral om weg te komen uit die duffe omgeving, waar geen zonnestraal ooit binnenkwam. Hij was een idealist. Hij schreef over al het mooie waar ik mijn heele leven naar gesmacht had. ☼ Ook was hij muzikaal en als in den avond zijn viool zong, waren alle verlangens gestild. Wenschte ik niets anders meer dan te luisteren. ☼ Ik was gelukkig toen. ☼ Veel verdiende hij niet met zijn geschrijf, maar we waren jong en verwachtten alles van de toekomst. Wij trouwden en heel spoedig werd ons eerste kindje geboren. ☼ Toen kwam bij mij de groote verandering! Ik dacht niet meer aan reizen. ☼ Eén verlangen was er slechts in mijn hart. Mijn kind moest gelukkig worden. Hij zou een zonnige jeugd hebben. ☼ Er kwamen meer kinderen en ze namen al mijn denken en tijd in beslag. Het was moeilijk hun een blij en gelukkig leven te bezorgen met beperkte middelen, maar toch . . . ik geloof dat het me gelukt is. Ze zijn opgegroeid tot gezonde vroolijke, wilskrachtige mensen. Maar door de groote zorg om de kinderen was een verwijdering gekomen tusschen mijn man en mij. Niet langer las hij mij zijn verzen voor en speelde in den avond. Hij was eenzellig geworden. ☼ Veel later besepte ik pas hoeveel ik hem te kort gedaan heb, toen ik slechts oog voor de kinderen had. Ik heb hem gemist, toen hij heengegaan is, zóó ontzettend, dat ik na dien niet meer dezelfde geweest ben. Juist toen mijn jongste zoon op het punt stond naar Amerika te vertrekken, stierf mijn man. Nu had ik geen kinderen meer te verzorgen, al mijn

DE NED. HERV. KERK TE ZWICHEM IN FRIESLAND (13e EEUW)

gedachten konden nu voor hem zijn en nu was het te laat. ☼ Mijn kinderen hadden mij niet meer nodig en hij nooit meer. Wat ik toen meegemaakt heb, was veel erger dan de sombere dagen uit mijn jeugd. ☼ Ik had alles willen geven om nog iets goed te maken. ☼ Al de jaren door had hij gewerkt om het geld voor de kinderen bij elkaar te krijgen. Zijn viool had soms maanden gezwegen, omdat hij schrijft werk deed in den avond om meer geld te verdienen. En zo heel weinig had hij voor zichzelf geëischt. ☼ Toen ben ik weggetrokken uit het huis, waar mijn kinderen geboren werden en heb dit kleine huisje gekocht. Soms, als ik zoo over de velden kijk en naar de wolken daarboven, is 't of dit het is waar ik eigenlijk altijd naar verlangd heb. Dan denk ik wel eens: waarom zou het juiste begrip van 't leven pas komen als het niet meer nodig is? Ik heb altijd willen reizen, ver weg, en kijk, als ik hier zoo op mijn bank zit en kijk over de velden, als de wolken in hun fantastische vormen hoog boven de weiden jagen, dan is 't of ik de bergen zie en wilde zeeën. Ik behoef hier maar stilletjes te zitten en ik kan mijn kinderen volgen op hun verre tochten. ☼ Mijn eene zoon heeft z'n vaders talent. Hij reist voor een krant en hij schrijft mij over vreemde volken en zeden en ik zie alles volmakter dan ik het in werkelijkheid ooit zou beleven.” ☼ De zachte stem zweeg. ☼ De zeldzaam jeugdige oogen in het oude geelaat keken ver weg. En plotseling wist ik, dat alleen het uiterlijk verandert bij het klimmen der jaren. ☼ Het hart, de geest, leeft gelouterd in een nietig omhulsel. ☼ Zachtjes ben ik weggegaan met mijn kleinen jongen, die gelukkig nog niet zwierf over verre wateren en liet „mevrouw-tje” alleen met haar lucht en wolken en haar vele herinneringen.

Uit oude Friesche Kronieken

(Slot van bladz. 207)

VOOR andere chroniqueurs daarentegen ging de wonderbaarlijkheid der hemelverschijnselen niet ver genoeg. De oude rijkronieken, die geen historische waarheid bedoelden, doch alleen maar de lof en glorie van het Friesche volk wilden verkondigen (uitgegeven door het Friesche Genootschap van Geschied- Oudheid- en Taalkunde 1837 en 1853), staan vol van de zonderlingste geschiedenissen en legenden, waarbij de verhalen omtrent zeeridders en zeemeerminnen, hagelbuien en bloedregens maar peulschilletjes zijn. ☼ Wie zal zeggen, welke historische feiten ten grondslag liggen aan de mededeelingen van onze kroniekschrijvers? Wie zal tenslotte uitmaken, of er misschien in hun wereldbeschouwing niet een korreltje waarheid schuilt? Maar laten wij ons troosten met de gedachte, dat een magische band tusschen hemelverschijnsel en aardsche geschiedenis voor onzen tijd niet bestaat. Wij kunnen ons zonder grooten angst verlustigen in de versijning van een komeet, in bijzonnen, in ringen om de maan en dergelijke gebeurtenissen. De rampen en tegenslagen komen onaanbevestigd. Geen komeet, geen sterrenregen, heriden ons er op voor. Maar stelt u zich nu ook eens voor, dat de laatste twintig jaar, van 1914 tot heden . . . Dat hadden we stellig om de week een nieuwe komeet te zien gekregen. Om maar te zwijgen van de mysterieuze roode regens, en hagelbuien. Misschien had onze tijd van inflatie en deflatie en crisis aanleiding kunnen zijn tot een profetisch en overigens allerminst onwelkom goud- en zilverbuitje . . .